

Starožitné hodiny s pohyblivými figurkami

RADIM HIMMLER

Mezi starožitnými hodinami uloženými ve sbírce chronometrie Muzea Komenského v Přerově najdeme několik kusů, které jsou kromě běžných ukazatelů času doplněny o zajímavé dřevěné pohyblivé postavičky. Odborně jim říkáme figurální automaty.

Tyto pohyblivé figurky jsou provozovány nebo drátěnými tálky spojeny s hodinovým strojem a při bití čtvrtihodin a celých hodin se spouští mechanismus, který postavičky automaticky rozpojí a posunuje tak, že působí jako živé.

Důvodem oživování čas-

perly Muzea Komenského...

muzeum

Na hodinách z Muzea Komenského v Přerově můžeme sledovat zajímavé a věrné scénky kovajících kovářů a trestajících biřiců. Na nástenných hodinách se schránkou z mosazi v podobě zastřelené kovárny, datovaných letošním rokem 1876, vidíme pestrý výjev z venkovské kovárny s dřevěnými pohyblivými postavičkami kovářů. V popředí dva kováři kovají bílého koně uvázaného na řetězu, vpravo je kovář opravující kolo a v pozadí kovář, který buší do kovadliny. Druhým exponátem jsou stolní barokní hodiny vyrobené uherskohradským hodinářem Johannem

umělecky zdobených velkých orlojů na fasádách radnic i v interiérech kostelů byly kromě ukazatelů časových a astronomických údajů také zvukové projevy propojené s figurální částí orloje. V danou denní dobu, nejčastěji v pravé poledne a o půlnoci, se za zvuků zvonkohry nebo melodii odehrávaných hraček válcem spouštělo z popudu orlojového mechanismu celé „divadlo“ otácejících se postav znázorňujících různá křesťanská té-

Nástenné hodiny s kováři

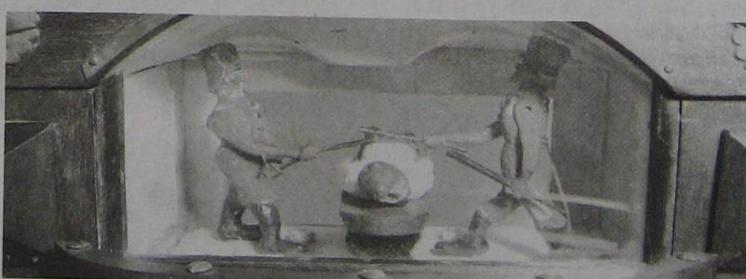
produkce jednoduchých a vzhledem k použití dřeva jako výrobního materiálu i cenově dostupných hodin byla oblast Schwarzwaldu na jihozápadě Německa. Hodináři z Černého lesa (odtud i pojmenování „černoleské hodiny“) doslova zaplavili trh rozmanitými typy nástenných hodin, lidově nazývaných švarcvaldky. Oblíbeným dekorativním prvky mnoha takovýchto „selských hodin“ byly právě různé mechanické figurky – samostat-

Stolní hodiny s biřici

Nástenné hodiny s kováři – detail figurek

Stolní hodiny s biřici – detail figurek 4x foto: archiv Muzea Komenského

měrných přístrojů automatičkami figurkami jistě byla odvěká lidská záliba v různých hříčkách a mechanických hračkách, která vycházela z potřeby ozvláštnění nezadržitelného chodu času a také z obyčejného smyslu pro humor.

Inspirací zdroj pro používání pohyblivých figurek na interiérových hodinách můžeme hledat ve středověkých orlojích, které se stavěly na mnoha místech Evropy zejména ve 14. až 16. století. Významnou složkou bohatě

mata i motivy z antické mytologie. Tato „pimprlata“ patřila a dodnes patří k nejvděčnějším částem celého orloje a po staleti zpříjemňovala všednodenní život měšťanů a poučala pozornost přicházejících návštěvníků.

Na interiérových hodinách známe použití figurálních automatů už z dob renesance, ale jejich největší rozšíření nastalo od konce 18. století v souvislosti s rozvojem nejprve manufakturní a později i průmyslové výroby v hodinářství. Významným centrem

nebo komponované do zajímavých scenérií. Kromě asi nejrozšířenější kukačky se na hodinách objevovalo nepřeberné množství námětů. Majitel hodin se mohl pravidelně bavit například pohledem na zvoníka tahajícího za provaz zvonu, mnicha odpočítávajícího růženec, kostlivce pohybujícího kosou, vojáka obcházejícího na vartě, řezníka porážejícího úderem do hlavy sekrou zvíře, sedícího jedlíka pojídajícího knedlíky nebo sevce zatlučujícího cvočky do boty.

nem Kandlem, zasazené do skřínky se svincy z druhé poloviny 19. století. Pozoruhodný výjev v horním proskleném okénku znázorňuje dva biřice, kteří trestají holemi na zadní část těla trestance připoutaného na dřevěnou pokutní lavici. Postavy mají stylizované stejnokroje v podobě zelených kabátů, červených vysokých kalhot a černých holinek. Lze se domnívat, že jde o pozoruhodné zachycení výkonu vojenského tělesného trestu v rakouské armádě 18. století.